

quia vel præposterus est (eo nempe modo, quo ab adversariis proponitur), vel, ut recte se habeat, continere debet veram argumentationem syllogisticam a posteriori, ut videbitur in sequenti capite. Inductio vero est nomen communiter assignatum illi processui rationis, quo e singularibus et particularibus principia universalia colliguntur (1).

CAPUT II DEMONSTRATIO EXISTENTIÆ DIVINÆ

24. Si vera sunt, quæ hactenus disputavimus, sequitur, probandum esse divinam existentiam, si philosophice in hoc tractatu procedere velimus, tum quia Deum esse, utpote quod non est per se notum quædam nos, non potest assumi ut primum principium indemonstrabile; tum quia non desunt, qui Deum esse negent; tum denique quia non licet nobis contentis esse quacumque cognitione divinæ existentie, sed oportet Deum sub tali forma, ut ita dicam, vel conceptu evincere, ex quo menti aditus præparetur ad rimandam naturam illius et attributa, quantum assequi datum est homini in hac vita. Et S. Thomas quidem quinque vias demonstrandi Dei existentiam proposuit in sua *Summa Theologica*; primam ex motu, secundam ex mundanorum effectuum productione, tertiam ex ordine contingentium ad necessarium, quartam ex diversis gradibus perfectionis, quintam ex gubernatione rerum et finalitate naturalium causarum. Postea vero recentiores alia his addiderunt argumenta, quæ omnia in tria genera distribuerunt, in metaphysica nempe, physica et moralia: quam divisionem nos quoque sectabimur in hac qualicumque tractatione; quamquam non est mihi animus omnia in hanc rem excogitata argumenta exponere, sed ea duntaxat seligere, quæ et evidentiore sunt et facilius

Quædam
argumenta
sclibenda ad
probandum Dei
existentiam;

(1) Vide *Dialect.* num. 169 seqq., pag. 356 seqq.; *Logic. Major.*, num. 208 seqq., pag. 797 seqq.

propugnari queunt. Prius tamen explicanda est vis istarum denominationum, ne perperam accipiantur. Argumenta metaphysica non hic intelligenda sunt ea, quæ præmissis omnibus constant ordinis metaphysici et analytici; nec physica illa, quorum omnes præmissæ sint ordinis physici et experimentalis: multa enim sunt ejusmodi argumenta ad probandum Dei existentiam, quandoquidem tam metaphysica quam physica continent unum de præmissis ordinis physici et experimentalis sive externæ sive internæ experientie; itemque in omnibus altera præmissa est principium aliquod metaphysicum, præcipue causalitatis, prout apparebit in conficiendis demonstrationibus. Sed illa dicuntur metaphysica, quæ desumuntur ex aliqua proprietate metaphysica entium, qualis est v. g. contingentia in existendo et ratio effectus, quæ non contrahitur præcise ad ordinem physicum et corporeum, sed vagatur per omnis generis entia creata; physica vero desumuntur ex aliquo phænomeno physici aut naturalis ordinis, vel proprio corpori mundi; moralia demum desumuntur ex morali ordine. Verbo, denominatio metaphysici, physici et moraliis argumenti accipitur in præsentia ex materia, unde argumentatio procedit. Tota ergo forma demonstrationis huc tandem revocatur, ut consideratis quibusdam rationibus ac phænomenis entium, quæ nos circumstant, in triplici ordine, metaphysico, physico et morali, concludamus et probemus illas rationes ac phænomena subsistere non posse, nisi admissio aliquo ente tali, quale diximus initio intelligi nomine Dei, nempe ente quod sit a se, ac necessarium in existendo, et causa prima nobis reverenda et colenda.

corumque
genera
declinantur.

ARTICULUS I.

Probatur existentia Dei argumentis metaphysicis.

25. Argumenta metaphysica diximus hic intelligi ea, quæ desumuntur ex aliqua proprietate vel ratione communi omnibus entibus creatis sive materialibus, sive immaterialibus, quæ proinde ad considerationem metaphysicam spectant. Eadem a quibusdam dicuntur etiam *cosmologica*, sensu quidem minus proprio philosophice: quæ enim nunc vocatur

Cosmologia, non est reapse pars *Metaphysicæ*, sed *Physicæ* veteris seu *naturalis Philosophiæ*, prout non semel monuimus ex communi antiquorum sententiâ, et probavimus in *Logica Majori*. Verum ommissa lite de voce, juvat in hoc articulo quatuor priora S. Thomæ argumenta exponere, ac tueri.

§ 1.—ARGUMENTUM EX NECESSARIA CONNEXIONE ENTIIUM
CONTINGENTIUM CUM NECESSARIO.

Necessarium autem et contingens hic sumuntur in ordine ad existentiam.

PROPOSITIO 1.^a Agnoscendum est ens aliquid necessario existens ex interna essentiæ suæ determinatione, quod a nobis nomine Dei designatur, et nequit non esse personale.

Existit esse
aliquid
necessarium,
quod
Dei nomine
designatur.

Probatur prima pars: *Existit ens aliquid necessarium, etc.* Existit aliquid, ut planum est ex ineluctabili experientia sive externa sive interna. Ergo vel in iis, quæ existunt, est aliquid, quod necessario existat ex interna essentiæ suæ determinatione, vel omnia prorsus sunt contingentia, nempe ex sese indifferentia ad existendum. Atqui hoc postremum dici nequit. Ergo primum.

Antecedens negari a sano homine non potest, nec si quis illud neget, controversia cum eo institui potest sive de hac sive de qualibet alia re. Consequens etiam verissimum est, quia inter necessario et contingenter vel indifferenter existens ex vi suæ essentiæ non datur medium: quare disjunctio est adequata.

Probatur ergo Minor subsumpta. α) Quod est contingens vel indifferens ex vi essentiæ ad existendum, si existit, ab alio debuit determinari ad existentiam. De illo ergo alio quæram, num ex sua essentia determinatum esset ad existendum, an vero et ipsum ab alio determinari debuisset, quia contingenter existeret. Si primum dicas, habeo intentum. Sin alterum, de illo iterum idem quæram, donec ad aliquid necessario ex sua intrinseca determinatione existens veniamus.

β) Ut omnia, quæ modo existunt, potuerint existere, debet assignari plena, perfecta et adequata ratio sufficiens;

si autem omnia dicantur esse contingentia, nullumque existat necessarium, assignari nequit plena et perfecta ratio sufficiens pro ipsorum existentia. Cum enim ens contingens indifferens sit ad existendum vel non existendum, si omnia, quæcumque existunt, ponantur contingentia, adest plenissima indifferentia ad existendum in omnibus illis, sive singulatim, sive collective sumptis; quandoquidem collectio et multitudo illorum nihil efficere potest ad amovendam illam indifferentiam. Atqui plenissima indifferentia et indeterminatio ad existendum nequit esse adæquata et perfecta ratio existentie. Ergo... Sane cogita contingentia omnia in statu possibilitatis: in omnibus et singulis adest necessitas alterius, a quo determinentur ad existendum; et absoluta repugnantia existendi sine alterius determinatione; siquidem contingens, quantum est de se, est pure possibile. Quomodo ergo venire in existentiam potuerunt omnia illa contingentia, vel unum tantum eorum, sine determinatione alicujus jam existentis, ac necessario existentis? Nam omnia illa et singula metaphysicam habent repugnantiam, ut vel sibi, vel alteri existentiam tribuant, nisi prius ab alio determinationem accipiant. Si ergo cuncta sint contingentia, nullum esse potest, quod incipiat existere, cæteraque ad existendum determinare.

γ) Si omnia forent contingentia, petuit aliquando nihil esse, immo aliquando nihil fuit. *Potuit*, inquam, *nihil esse*, quia proprium entis contingentis est indifferenter se habere sive ad existendum, sive ad non existendum, ac proinde non repugnat illi non esse. *Nihil aliquando fuit*, nam si omnia sunt contingentia, non datur ratio sufficiens plena et adæquata, ut existant, quemadmodum nuper arguebamus. Ergo si omnia contingentia dicantur, aliquando nihil fuit. Atqui absurdum est dicere nihil aliquando fuisse: nam si aliquando nihil fuit, nunc quoque nihil foret, nec posset unquam esse, siquidem quod non est, nec sibi nec aliis largiri existentiam potest. Ergo absurdum est dicere omnia quæcumque existunt, contingentia esse, ac proinde necesse est agnoscere aliquid ens necessario ex essentiæ suæ determinatione habens esse (1).

(1) Vide Richardum a S. Victore (lib. 1, de *Trinit.*, part. 1, cap. 7 et 8), S. Thom. (1 p., quest. 2, art. 3, *tertia via*; *Contr. Gent.*,

estque ens
personale.

Secunda pars: Ens hujusmodi necessarium personale est.
Probat 1.º ex definitione personæ. Nominè personæ intelligitur suppositum intellectuale aut rationale, nempe substantia intellectiva, completa incommunicabiliter subsistens (1). Atqui ens necessarium est ejusmodi: α) *substantia*; nullum enim accidens potest existere ex determinatione suæ essentialitatis, tum quia non potest esse sine subjecto, tum quia ens necessarium, cum non supponat aliud, nec ab alio dependeat in ordine ad existentiam, non potest non esse primum, accidens vero repugnat, ut sit primum. β) *Est intellectiva*, quia certum est dari entia intelligentia contingentia in existendo, v. g. homo. Atqui repugnat ens contingens existere, nisi per determinationem et actionem entis necessarii, ut constat ex prima propositionis parte. Ergo entia intelligentia contingentia efficiuntur ab ente necessario. Cum autem nulla dari queat in effectu perfectio, quæ non detur in causa, ens necessarium non potest non esse substantia intellectiva. γ) *Est completa*, tum quia per se solum est sufficiens ad existendum et independens ab alio secundum suam existentiam, ita ut etiamsi nullum aliud ens existeret, nec esset possibile, ipsum eodem modo existeret; tum quia totum quantum est, essentialiter existit, et ad ejus constitutionem, ut ita dicam, non potest pertinere nisi id, quod ex vi suæ essentialitatis jam actus est. Ergo non potest non esse essentialiter in se completum, quia quidquid quoquo modo concipiatur accedere tamquam complens ens necessarium, erit extraneum substantiali ejusdem entitati. Hinc vero debet esse δ) *incommunicabiliter existens*, quia ex se formaliter habet quidquid sibi convenit, et quantum satis est ad existendum in suo gradu, quin opus habeat alieno additamento; quidquid sit, utrum ex excessu perfectionis suæ possit alteri quoque naturæ communicare actum suum subsistentiæ, quod ratio humana naturaliter cognoscere nequit, et Fide tantum credimus in Incarnatione Verbi divini. ε) Idemque confirmatur ex formula, qua hujusmodi personæ vel

lib. 1, cap. 15, amplius; et lib. 2, cap. 15, *Præterea*), Suarez (*Metaphys.*, disp. 28, sect. 1, num. 8), Mauri (*Quæst. Philosoph.*, lib. 4, *De ente immater.*, quæst. 9).

(1) Vide *Ontolog.*, num. 286, pag. 835.

suppositi incommunicabilitas declaratur, cum dicitur illud esse aliquid totum in se, quod manifeste convenit enti necessario, utpote quod ex se ac per se atque independenter ab alio habet totam sufficientiam sui esse.

Probat 2.º Eatenus ens necessarium non foret ens personale, quatenus ejus esse esset in perpetuo atque ineluctabili fluxu sui esse, atque in perpetua transformatione suæ naturæ secundum interminabilem mundanorum phenomenorum successione. Hæc enim est fundamentalis ratio, qua pantheistæ atque evolutionistæ permoventur ad fingendum Deum impersonalem. Atqui ens necessarium, quod sit in perpetuo fluxu sui esse, est omnium absurdorum absurdissimum, quod fingere unquam mens humana potuit. Sane ens necessario ex vi essentialitatis suæ habens existentiam, non potest non esse actu et semper atque indefectibiliter id, quod est quin transire in aliud possit, ut patet ex terminis ipsis. Quod enim essentialiter est, non potest unquam non esse, nimirum nec potest a non esse transire ad esse, vel ab esse ad non esse, secus enim non est essentialiter et necessario, sed est *indifferens* ad esse et non esse, vel æque potest esse, ac non esse. Atqui quidquid est in fluxu ac perpetua mutatione vel transformatione sui esse essentialiter est ex vi sua indifferens ad esse et non esse, ac repugnat, ut sit necessario. Nam omne existens in fluxu essentialiter habet partem actu præsentem, præteritam et futuram: præsens enim prius non erat, nec mox erit; præteritum jam non est, nec amplius erit; futurum nondum est, nec fuit. Ergo omnes partes fluxus sunt indifferentes ad non esse, ac proinde repugnat, ut sint ex determinatione suæ essentialitatis. Si autem omnes partes entis, quod est in perpetuo fluxu, sunt essentialiter contingentes, necesse est, ut illud totum sit contingens atque ex se indifferens ad existendum vel non existendum. Ergo repugnat, ut ens necessarium in existendo ex essentialitatis suæ determinatione sit in perpetuo fluxu, sed debet esse constanter permanens in se, ideoque personale.

Quod si dicas, concipi posse ens necessarium quod quoad suum velut substratum sit aliquid constans ac perenniter permanens, quamvis secundum quasdam partes vel perpetuo mutetur, sicut videmus mundum hunc eundem in sua

substantia permanere, quamvis perpetua afficiatur alternantium generationum et corruptionum vicissitudine in diversis suis partibus; respondebo in primis ens necessarium non posse secundum suam entitatem essentialem variari, aut ullatenus mutari, ut jam satis probatum est, quia totum illud, quod essentialiter existit, nec potest incipere esse, nec potest desinere esse, nec potest aliter se habere. Quare quidquid mutationis et successionis in generationibus et generationibus, sive substantialibus sive accidentalibus, existere queat in mundo, repugnat, ut ullatenus pertineat ad entitatem entis necessarii. Ergo absurdissimum est, ut ens necessarium in se complecti queat ullas partes successive existentes, vel quomolibet mutabiles. Ex quo.

Prob. 3.º Ens necessarium debet esse essentialiter distinctum a toto mundo. Et ratio est, quia hic mundus, ut omittam nunc alia ejus attributa, ne longiorem reddam probationem, est mutabilis, contingens et ab alio; ens vero necessarium essentialiter est immutabile, ut modo ostendi, et determinatum ad existendum ex vi essentialis suae, independentem a cujuslibet alterius actione. Ergo ens necessarium necessario debet esse aliquid personale in se independentem ab hoc mundo.

Nec contendas, ens necessarium posse concipi tamquam animam mundi, vel tamquam materiam ac subjectum substratum et quasi medullam totius hujus mundanae machinee. Ergo tunc haberemus Deum, qui esset quidem ens necessarium, sed ex se impersonale et solum constituens suppositum simul cum corporeo mundo.

Respondeo, neg. antecedens. Anima enim requirit corpus per se, ac naturaliter existentiam sortiri non potest, nisi ut corpus informet; substratum etiam et medulla requirunt aliud, cum quo constituant aliquid unum, et sine quo desinunt esse id, quod sunt. Ens vero necessarium ex sese plenam sufficientiam habet sui esse, nec proinde ad sui subsistentiam requirere potest ullius externi additamenti consortium, sed ex se ipso plene subsistit. Materiam denique mundi non posse esse infectam et ens necessarium, alias demonstratum reliquimus (1). Et ultima tandem horum ratio, quae

(1) *Cosmolog.* num. 58, pag. 179 seqq. Cfr. num. 45, 46, pag. 137 seqq.

nunc postulanda est, mox invicte demonstranda, est quod ens necessarium essentialiter debet esse perfectissimum et actus purus, qui non solum est in se simplicissimus, verum ne potest quidem venire in compositionem cum alio. Quamobrem hoc absurdissimum est, ut ens necessarium concipiatur instar animae mundum vivificantis, etc. Haec magis clarescent, cum inferius natura Dei exponenda erit; neque enim omnia simul adaequate demonstrari et declarari queunt.

26. **Obje. 1.º** In probatione nostra non demonstratur contingentia rerum et phaenomenorum nos circumstantium, sed tantum existentia earum. Ergo reapse non est probatio ex entibus contingentibus mutuata.

Objectiones soluta.

Respondeo, transeat totum: et quid inde? Certe demonstratio, prout a me proposita tantum assumit explicite entium sive multorum, sive paucorum (et sufficeret etiam unius solummodo) existentiam, et ita expeditior ac brevior evadit. Est tamen verissima a posteriori, et tota quanta innititur in indole propria entis contingentis et necessarii, ac in relatione prioris illius ad hoc posterius. Caeterum ultro concedimus, et supponimus id, quod experientia ipsa patet, et in *Cosmologia* demonstratum est, mundum istum cum omnibus suis partibus esse ens contingens: idque necessarium prorsus reor ad evincendum Deum personalem, distinctum a mundo et omnis pantheisticae faecis expertem.

Obje. 2.º Demonstratio nostra, ut quidpiam concludat, debet supponere, quod, si omnia, quaecumque existunt, singillatim contingentia vel indifferentia sint ad existendum, tota quoque illorum collectio contingens sit; solum enim hoc supposito, concludere licet, esse debere praeter et extra totam contingentium possibilium collectionem ens aliquid necessarium, in quo sit ratio sufficiens existentiae illorum omnium. Atqui suppositum istud falsum est; nam in hoc committitur evidenter transitus a sensu distributivo ad collectivum, qui certe illegitimus est ac fallax. Quoties enim fit, ut predicatum partibus singillatim conveniens convenire toti non possit, sed conveniat oppositum? Sic partes hujus domus singulae non sunt magnae, collectae vero in unum conficiunt magnam domum: et plures equi conjuncti trahunt pondus, quod singuli trahere non possent. In hunc ergo modum

quamquam singula entia ponantur contingentia, quæ proinde indicant ad existendum alio ente distincto; non ideo dicendum est, totam quoque collectionem esse contingentem, et habentem rationem sufficientem suæ existentiae in aliquo alio extra ipsam collectionem.

Respondeo 1.º indirecte. Canes omnes seorsim sumpti irrationales sunt: numquid collectio ipsorum rationalis evadet? Pauperes singuli ne assem quidem ex se habentes, immo nec valentes habere, nisi alius largiatur, alere se, ac sustentare nequeunt; an divites fient, si omnes in unum conglobentur? Hoc si verum foret, ne facillimum suppeteret remedium ad pauperem amovendam. Dicit ergo nequit, transitum a sensu distributivo ad collectivum nunquam licere.

Respondeo 2.º *conc.* Major., *neg.* Minor. cujus probationem *disting.* transitus a sensu distributivo ad collectivum semper est illegitimus et fallax, *neg.*; sæpe, *trans.* Alteram etiam probationem *disting.*; sæpe fit, ut prædicatum partibus singillatim sumptis conveniens, non conveniat toti collectioni, sed potius oppositum ejus, quando ipsa collectio aliquid confert ad mutandam prædicationem, vel quando prædicatio collectioni competens, licet singulis partibus seorsim non conveniat *adequate*, conveniat tamen *inchoative* et *inadequate*, *conc.*; cum secus accidit, *neg.* Resque patescit in allatis exemplis. Quamquam partes domus singillatim parvæ sint, tamen habent inchoationem quamdam magnitudinis, quia magnitudo re vera coalescere potest ex aggregatione plurium parvarum quantitatum. Itemque singuli equi non sunt *adequata* causa ad pondus trahendum, vere tamen ad id conferunt singuli *inadequate*, ac proinde in unum cœuntes causam efficiunt *adequatam*. Quamobrem in his aliisque casibus, quamquam prædicatum collectioni conveniens affirmari nequeat de singulis membris, tamen ipsi etiam collectioni non convenit nisi ratione membrorum, quia nimirum in illis adest inchoatio quædam et principium talis prædicati. Contrarium accidit in duobus exemplis a me productis, in quibus collectio partium singularum conferre nihil potest ad variandam illam denominationem. Atque id est, quod in casu nostro etiam locum habet. Determinatio enim ad existendum profecto non est collectio et summa indeterminationum, sed aliquid contradictorie

oppositum. Confer in unum quotquot velis entia contingentia: collectio illa non solum nihil valebit ad arcendam deficientiam singulis innatam, quin potius illam magis ac magis augebit. Sic si in uno paupere est indigentia, major erit in duobus, tribus, centum, etc.; et si unus annulus catenæ opus habet sustentaculo, a quo pendeat, et fulciatur, quo plures addas annulos, major erit necessitas sustentaculi. Defectus enim et indigentia partium, si talis sit (ut in casu nostro), quæ nequeat suppleri, ac corrigi, semper hæret iisdem, ac proinde magis magisque augescere debet pro partium deficientium numero (1).

Objic. 3.º Vis allatæ a nobis probationis penitus refringitur, si supponatur series infinita entium contingentium, quæ alia ab aliis producantur, vel determinentur ad *esse*, quin tamen deveniri possit ad primum, ac proinde, quin ullum existat ens necessarium ac causa prima. Hoc pacto perpetuum cernimus sine fine fluxum generationum et corruptionum in mundo.

Respondeo, neg. assertum. Quidquid sit de illa controversia, utrum series infinita entium contingentium repugnet (2), quæ sane dubia est, nec ullatenus necessaria ad tuendam efficacitatem; nostræ demonstrationis; ubicumque adsunt contingentia sive in serie finita, sive in infinita, nequit effugi necessitas entis necessarii, a quo illa omnia determinantur ad *esse*. Etenim etiam concessa hypothesi seriei infinite, quamvis non posset assignari *primum aliquod ens contingens*, a quo series initium habuisset, deberet nihilominus adesse ratio sufficiens existentiae omnium et singulorum. Quemadmodum in catena infinitis annulis constante assignari deberet sustentaculum, a quo teneretur, ne rueret in terram. Jam vero ratio illa sufficiens vel reperitur extra multitudinem et seriem omnia entia contingentia complectentem,

(1) Lege, si placet, inter alios P. Sylv. Mauri, loc. cit. lib. 4, de Ente immateriali, quæst. 7, in corpor., et ad 3.um

(2) Vide Suarez (*Metaphys.*, dist. 20, sect. 1, num. 25), et recole, quæ diximus circa possibilitatem æternæ creationis quoad entia successiva, quorum alia ab aliis successive producantur. *Cosmolog.*, num. 82, 84, pag. 274. 285 seqq.

vel intra ipsam seriem. Si extra seriem, jam adest ens necessarium; si enim non esset necessarium, contingens foret, et ad seriem pertineret. Si vero intra seriem, tunc quoniam singula sunt causata, omnia et singula ab alio existentiam accipere: erit igitur aliquid saltem eorum, quod vel proxime vel remote sit solum ipsius causa, nempe vel seipsum producendo, vel producendo aliud, a quo, vel ab aliquo ex huius effectibus, produci et ipsum debuerit. Pone centum homines, quorum quisquis successive alius alium verberet; nisi adsit aliquis verberans extra numerum verberatorum, a quo verberatio inchoetur, vitari non poterit, ut patet, quin aliquis eorum vel se ipsum verberet, vel verberetur ab alio, quem prius verberaverit, ipse aut certe alius verberatus ab ipso. Quod vero de centum hominibus verberatis dicitur, valet eodem modo de infinitis; et quod in verberatis locum habet, non minus est verum in entibus productis. Itaque sive processus in infinitum causarum et effectuum vel entium contingentium *in se ipso* repugnet, sive non; evidens ac certissimum est, illud repugnare, non admissa prima causa. Et hoc solo nunc contenti sumus (1).

Objic. 4.º Instando. Non repugnat omnino mutua causalitas etiam in genere causæ efficientis. Bene siquidem concipitur fieri posse, ut postquam res una produxerit aliam, pereat, ac deinceps reproducatur ab ea ipsa, quam illa genuerit, aut ab aliquo effectu eius.

Respondeo, *dist.* assert. Supposita semper existentia causæ primæ, a qua tandem petatur ratio sufficiens pro existentia eorum, quæ mutuam causalitatem exercere concipiuntur, *trans.*; secus, *neg.* Si ens A v. g. producat B; et postea pereat, ac denuo producatur a B. certum est, primo A non esse a se, seu seipso determinatum ad existendum, sed ab alio productum, secus enim perire deinceps non potuisset: et certum est præterea, non potuisse neque causare, neque causari a B, quandoquidem, si B non existit nisi per efficientiam A, non existit ante ipsum A, nec potest proinde ipsum producere. Ut

(1) Vide Mauri, loc. cit. lib. 4, de *Ente immateriali*, quest. 7, ad 1.um, ubi egregie res declaratur. Vide etiam *Ontolog.*, num. 386, pag. 106, 1100.

ergo dari possit mutua causalitas inter A et B, etiam eo modo restricto, de quo loquitur objectio; semper debet prius adesse causa ipsius A. Hæc ergo causa quænam, quæso, est? Vel prima et a se, vi essentiae suæ necessario existens, vel secunda et contingens. Si primum dicatur, objectio nihil evincit contra Dei existentiam. Sin alterum, illa causa secunda et contingens iterum postulat ad sui existentiam aliud ens, de quo rursus quæremus, num sit ens necessarium et causa prima vel non, quin possimus quiescere, donec tandem deveniamus ad causam primam. Ergo mutua causalitas, etiam prout in objectione fingitur, consistere nequit sine causa prima, ente necessario, Deo nimirum (1).

Objic. 5.^a Quod æternum est, necessarium est. Atqui mundus hic æternus est, saltem quoad materiam; nam si elementa materialia inspiciantur, nullum præ se ferunt signum initii. Ergo... (2).

Respondeo, *dist.* Major. Si ex essentiae suæ determinatione existat ab æterno, *conc.*; secus, *neg.* Nego etiam Minor. et consequentiæ probationem, quia ex eo quod non sint indicia determinati temporis, in quo prima elementa materie inceperint, perperam concluditur eorum æterna existentia; est enim argumentum pure negativum. Cæterum jam alibi ostendimus temporaneam mundi creationem (3). Verum etiamsi mundus vel saltem prima ejus elementa exitissent ab æterno (4), nondum sequeretur mundum esse ens necessarium in essendo, seu ex se determinatum ad existendum; quia jam

(1) «Probabile est, inquit P. Sylvester Mauri, non repugnare mutuam causalitatem utcumque; at evidens est repugnare talem mutuam causalitatem, per quam causa ex se insufficientis ad essendum, sit tamen ex se sufficiens ad ponendam totam suam sufficientiam essendi, vel sufficientiam suæ sufficientie. Quod enim sibi non sufficit ad esse, multo minus sufficit ad producendam sufficientiam, a qua ponatur». *Question. physico-metaphys.* quæst. 7, ad 2.um Cfr. Suarez, *Metaphys.* disp. 29, sect. 1, num. 23, 24.

(2) Cfr. S. Mill, *Essays on Religion*, pag. 124 seqq.

(3) Vide *Cosmolog.*, num. 81, pag. 265.

(4) Quod utrum absolute possibile fuerit, necne, disputatum est in *Cosmolog.* num. 82 seqq., pag. 274 seqq. Cfr. etiam num. 78 seqq., pag. 252 seqq.

alibi demonstravimus, mundum hunc esse ens ab alio et contingens (1), iterumque materiam ejus non posse esse in creatam (2); si autem creata est, non potest esse ens necessarium in existendo.

Dices. Non repugnat esse aliquid ab alio, et nihilominus necessario existere. Ergo etiamsi concedatur prima quoque mundi elementa et materiam ab alio producta esse, adhuc possunt illa rationem entis necessarii servare.—**Respondeo, dist. antec.** Non repugnat aliquid esse ab alio, et nihilominus necessario existere ex vi ac determinatione suæ essentiae, *neg.*; ex determinatione causæ necessario operantis, *trans.*; sed *neg.* suppositum, nimirum quod causa prima, vel ens necessarium produxerit quidpiam necessario, prout postea suo loco probabitur. Itaque nec prima mundi elementa, nec materia prima necessario existit.

Objic. 6.º Conclusio sequitur debiliorem partem. Ergo ex præmissis contingentibus non potest sequi conclusio necessaria, ac proinde nec ex contingentium existentia concludere licet existentiam entis necessarii.

Respondeo, conc. antec. et primam partem consequentis; alteram *nego.*... Vis enim illius legis dialecticæ, quæ assumitur in antecedente, hæc est, non posse ex præmissis contingentibus, id est contingentem veris seu probabilibus elici, conclusionem necessariam, id est necessario veram vel certam. Aliud porro est non posse ex probabilibus vel contingentibus præmissis elici conclusionem necessariam aut certam, et aliud ex una præmissa affirmante existentiam entis contingentem existentis non posse inferri conclusionem enuntiantem entis necessarii existentiam; nam præmissa enuntians existentiam entis contingentis potest esse certa et necessario vera de facto, ut per se patet, et negari solum a sceptico potest. Atque hoc præcise accidit in nostra argumentatione, cujus altera ex præmissis est propositio analytica æternæ veritatis ac metaphysicæ certa, nimirum hæc: *Ens contingens existere nequit, nisi existat ens necessarium*; altera est propositio synthetica evidens ex

(1) *Cosmolog.* num. 13, 14, pag. 30, 31.

(2) *Cosmolog.* num. 58, pag. 179 seqq.

experientia, ideoque certa saltem physice: *Existunt entia contingentia*, cujus certitudo constat ex veracitate facultatum nostrarum cognoscitivarum. Si ergo utraque præmissa est certa, et recta forma argumentandi; conclusio non potest non esse certa.

§ II.—DEMONSTRATIO DIVINÆ EXISTENTIÆ EX ESSE PARTICIPATO MUNDANORUM ENTIUM.

27. PROPOSITIO 2.^a Esse receptum ac participatum ab alio, quo gaudent res mundanæ, necessario postulat existentiam causæ alicujus primæ, non ab alio, sed a se existentis, quod nomine Dei significamus, et non potest non esse personale.

Prima pars: *Efficientia rerum mundanarum necessario postulat existentiam causæ alicujus primæ a se existentis*, videlicet modo superius declarato (1). Probatur. Repugnat, ut omnia quæcumque existunt, sint producta. Ergo necesse est agnoscere ens aliquid improductum, a quo alia producuntur, et ipsum a nullo alio producatur, sed a se existat.

Et re quidem vera, quidquid producitur, ab alio producitur necesse est, ex principio causalitatis, cujus manifestissima veritas alibi propugnata est (2): nihil enim produci potest a se ipso, neque etiam a nihilo. De illo ergo alio, a quo res quævis producta est, queram, utrum et ipsum productum sit, an improductum et a se. Si hoc postremum dicatur, habeo intentum. Sin primum, de illo rursus idem queram, nec quiescam donec causam primam improductam inveniam, a qua cætera dependeant, ipsa vero a nulla alia.

Nec valet recursus ad seriem infinitam causarum et effectuum; quia, ut in precedenti paragrapho exposueram, quidquid sit, utrum admissa causa aliqua prima, unde reliquæ procedunt, possit, necne, dari processus in infinitum; certo certius est absurde illud fingi sine aliqua causa prima. Nam in quavis serie ac collectione, sive finita sive infinita,

(1) Vide num. 11, pag. 13 seqq.

(2) *Ontolog.* num. 388, pag. 1105.

Entia creata
necessario
postulant
causam primam.

causarum productarum aut secundarum, omnes ac singulae sunt essentialiter dependentes ex se, atque dependentes ab alia ad existendum. Ergo tota collectio ac series omnium possibilium causarum ejusmodi est etiam insufficientis ex se ac dependens ab alia. Et ratio est, quia insufficientia ex se ac dependentia ab alio ad existendum ita est essentialis singulis entibus causatis, ut abjici nequeat in collectione, nec collectio plurium quidpiam efficere valeat ad illam depellendam, quemadmodum fusiis declaratum est in praecedenti paragrafo. Quia quamvis alia ab aliis successive produci queant entia creata, ita tamen se habent inter se, ut priora sint causa posteriorum; unde, sublato primo, necesse erit, ut omnia corruant. Et exemplum luculentum habes in catena infinitis vel omnibus possibilibus constans annulis; singuli annuli egent alio, a quo pendeant, ne cadant in terram, et illi quidem, si ponantur extra clavum vel aliquid simile, a quo tandem sint suspensi alii ab aliis, nimirum posteriores a praecedentibus, sustentari poterunt; at si extraneum illud firmamentum removeas, necesse est, ut omnes illico annuli ruant cum tota catena, sive brevis sit illa, sive longa, sive finita, sive infinita.

Quid de
argumento
biologico

Hoc argumentum, quod minus recte a quibusdam cosmologicum dicitur, ideo generatim a me propositum est, quia transcendit omne genus entium productorum, sive materialium, sive spiritualium, ac proinde non restringitur ad obiectum *Cosmologiae*, sed vagatur per omnem materiam cujuslibet alterius scientiae, siquidem semper et ubique verum est, dari non posse cujuscumque generis effectum, quin necesse sit tandem causam primam agnoscere. Potest tamen eadem vi argumentatio institui in quovis peculiari entium genere, v. g. in homine, quem constat esse effectum, in animalibus in plantis, atque adeo in omni vivente in materia inorganica...., quia sufficit unus effectus ad rem evincendam. Et interdum pro quibusdam hominibus potest esse utile hujusmodi particulares demonstrationes concinnare. Quare huc reapse pertinet argumentum, quod quidam recentiores *biologicum* dicunt, ex eo petunt quod corpora viventia non fuerint coeva materiae inorganicae, sed multo post ipsam initium habuerint, ut constat vel ex ipsa terrenorum stratorum

inspectione. Cum ergo causa corporum viventium, ac potissimum hominis, qui constat anima rationali, non potuerit esse natura inorganica nec ullum aliud corpus mundanum (quandoquidem omnia nascuntur ex ovo vel cellula alterius entis suae speciei, primum autem ovum vel cellula non potuit naturaliter ab heterogeneo ente creato produci), necessario agnoscenda est causa intelligens, distincta et superior mundo, a qua viventia corpora et praesertim homo productus fuerit (1). Verum, ut vides, argumentum tandem desumitur ex eo quod omnis organismus mundanus sit effectus, cujus nulla proportionata causa reperitur in ipso mundo, ac proinde argumentum substantialiter non differt a generali communitate adhibito.

Ceterum argumentum hoc ex causalitate et efficientia rerum petitum, frequentissimum est apud Sanctos Ecclesiae Patres et Scholasticos ad nostra usque tempora (2).

Secunda pars: Ens a se seu causa prima est ens personale, non eget probatione speciali, sed patet ex argumentis, quibus in praecedenti propositione ostensum est, ens necessarium non posse non esse personale.

28. *Objic. 1.º* Ad hoc ut res aliqua incipiat existere, sufficit altera res ejusdem rationis vel speciei, ut quotidiana demonstrat experientia. Ergo ex entibus causatis perperam ad causam primam argumentamur. Multo minus argumentatio nostra probat, quod causa prima nunc existat, sed ut summum quod aliquando exiterit, sicut passim videmus causas creatas, quae postquam suos effectus producerunt, ipsae desinunt esse.

Difficultates
dissipatas.

(1) Cfr. cl. P. Honthelm (*Theodic.* num. 346 seqq.), cl. P. Boeder (*Theolog. natur.* num. 1073). Et vide quae in volumine primo scripta reliquimus de origine vitae, ubi et generationem aequivoecam et specierum transformationem et doctrinam transformismi et evolutionis sub quovis gradu exclusimus.

(2) Vide S. August. (*Enarrat.* in psalm. 144, num. 13, 14; *Enarrat.* in psalm. 73, num. 25; *Enarrat.* in psalm. 110, num. 4. etc.), S. Joann. Damasc. (*De fide orthodox.* lib. 1, cap. 3), S. Anselm. (*Monolog.* cap. 3, 5, 6, 7), Plato (*Phileb.* pag. 26 seqq. edit. Stephan.), Aristot. (*Metaphys.* lib. 2, cap. 2; lib. 9, cap. 8), S. Thom. 1 p. quest. 2, art. 3, *Secunda via*; 1.º *Contr. Gent.* (cap. 13, vers. fin.), Suarez, (*Metaphys. disput.* 29, sect. 1, num. 20 seqq.), etc., etc.

Respondeo, *dist.* antec. Ad hoc ut res aliqua incipiat existere, sufficit altera res ejusdem rationis vel speciei, proxime et immediate, *trans.*; quamvis reapse neque id est verum, quandoquidem nulla causa secunda vel creata quidpiam producere potest sine concursu immediato causæ primæ, ut suo loco demonstrabitur; non enim omnia simul tractanda sunt. Sufficit altera res ejusdem rationis vel speciei remote etiam ac mediate, ita ut res creata quævis efficere quidpiam possit, quin tandem agnoscat causa prima, unde creatæ omnes res pendeant et efficacitatem suam cum existentia participant, *neg.* Et *neg.* conseq. Resque satis patet ex probatione propositionis. Illud vero, quod adjugebatur, absurdum est, quia causa prima non potest non semper existere, cum a se et ex essentia suæ determinatione existat.

Objic. 2.º cum Herberto Spencer. Mundus hic non potest concipi tamquam productus ab externa aliqua causa. Ergo argumentum nostrum nihil valet. *Prob.* antec. Externa illa causa vel existeret a se, vel crearet se ipsam, vel ab alia diversa causa crearetur. Atqui tertium hoc dici nequit, quia induceret processum in infinitum; secundum etiam absurdum est, ut per se patet; primum denique eadem laborat absurditate. Nam mundus certe a se existens, etiam fatentibus nobis, repugnat. Atqui æque repugnat, ut quodvis aliud ens a se existat. Ergo ens a se in intellegibile est ac prorsus repugnans (1).

(1) «En supposant même que l'origine de l'univers puisse être en réalité représentée dans la pensée comme le produit d'une puissance extérieure, le mystère serait aussi grand que jamais, car une question se poserait encore: D'où vient l'existence d'un pouvoir extérieur? Pour en rendre compte, il n'y a de possible que les trois hypothèses de l'existence par soi, de la création par soi et de la création par une puissance extérieure. La dernière est inadmissible; elle nous fait parcourir une série infinie de pouvoirs extérieurs et nous ramène au point de départ. La seconde nous jette dans le même embarras, puisque, ainsi qu'on l'a vu déjà, la création par soi suppose une série infinie d'existences en puissance. Nous sommes donc rejetés sur la première, qu'on accepte généralement et qu'on regarde comme satisfaisante. Ceux qui ne peuvent concevoir l'existence par soi de l'univers, et qui par conséquent admettent qu'un créateur est la cause de l'univers, ne doutent pas de la possibilité de concevoir un créateur existant par lui-même. Dans le

Respondeo, *neg.* antec. Ad probationem. *conc.* Major., et eligo primum membrum, cujus improbationem in Minoris tertio membro factam, *neg.*; et probationis postremæ *neg.* Minorem. Argumentatio, qua Herbertus Spencer probare conatur repugnantiam entis a se, similis est huic: Repugnat lapidem fatentibus omnibus intelligere: ergo repugnat hominem, vel quodvis aliud ens, intelligere. Nimirum ex eo quod repugnet mundum, qui manifeste probatur esse ab alio, existere a se, quia reapse id foret contradictio in terminis; concludit ipsam rationem entis a se repugnare, ac proinde nullum posse dari ens hujusmodi. Verum enimvero existentiam entis a se ratio ineluctabili argumento demonstrat, ut vidimus; et quamvis ens a se existens conceptu proprio, ac prout est in se, representare nobis nequeamus in hac vita, aliquem tamen ipsius conceptum verum et unice illi convenientem possumus efformare, illumque paulo superius declaravimus (1). Nec vero Herbertus Spencer adeo pingui est ingenio, ut nullatenus intelligere valeat simplicissimum entis a se conceptum: satis est, ut deponat præjudicia et christianæ Philosophiæ asserta consideret.—Alias difficultates hujus scriptoris dissolvemus in generalibus objectionibus adversus Dei existentiam (2).

grand fait qui les enveloppe de toutes parts, ils reconnaissent un mystère; en transportant ce mystère à la cause prétendue de ce grand fait, ils croient l'avoir dissipé. Mais ils s'aveuglent. Comme je l'ai prouvé au commencement de ma discussion, l'existence par soi est rigoureusement inconcevable, quelle que soit la nature de l'objet en question. Quiconque reconnaît que la théorie athéiste est insoutenable, parce qu'elle contient l'idée impossible de l'existence par soi, doit forcément admettre que l'hypothèse du théisme est aussi insoutenable, parce qu'elle contient la même impossibilité. Ainsi, ces trois suppositions différentes sur l'origine de choses, bien qu'intelligibles verbalement, et que chacune d'elles semble tout à fait rationnelle à ses adhérents, finissent, quand on les soumet à la critique, par devenir littéralement inconcevables». Spencer, *Les premiers principes*... trad. Cazelles, 1.re partie, chap. 2, num. 11, pag. 30, Paris, Germer Baillier et Cie

(1) Vide supra num. 11, pag.

(2) Infra art. 4 hujus capituli.

Objic. 3.º ex doctrina J. S. Mill (1). Ens a se ac prima causa experientiae ac rationi repugnat. Ergo existere nequit. Antecedens quoad primum patet, quia experientia non exhibet nobis nisi causas secundas. Quod alterum vero facile probatur, quia demonstratio existentiae entis a se innititur principio causalitatis, secundum quod quiddam fit causam habet a se distinctam, et nulla esse potest in effectu perfectio, quae non sit in sua causa. Atqui principium hoc gratis assumitur. Nam sola experientia discere possumus; quænam causa ad quemlibet effectum sufficiat. At experientia non solum non docet nullam effectui inesse posse perfectionem, quæ non præcontineatur in sua causa, verum contrarium demonstrat: siquidem quo magis progrediuntur naturales scientiæ, eo evidentiùs innotescit in entibus mundanis imperfectioribus insitam latere virtutem, ut sese evolvant in entia perfectiora (2). Hoc enim modo ex nebuloſa primigeniæ ad sidereus globos, et ex infimi ordinis viventibus ad hominem usque per infinitos gradus medios evolutionem et progressionem factam esse docent recentiores disciplinæ.

Respondeo. *neg.* antec. quoad utramque partem. Ad probat. primæ partis, *neg.* suppositum. Nam ex eo quod experientia solum exhibeat causas secundas, nequit inferri experientiam contradicere existentiae causæ primæ, nisi supponatur perinde esse *silere*, ac *contradicere*. Quod vero attinet alterius partis probationem, *neg.* Minor. ejusque argumenta. Falsum est enim, expectandam esse experientiam, ut scatur, quænam causa sufficiat ad quemlibet effectum. Principium causalitatis est prorsus analyticum, ac proinde nec ipsum nec ullæ illius formæ variæ ac derivationes pendent ab experientia. Nominatim vero quod quilibet effectus requirat non qualemcumque causam, sed proportionatam, ac proinde talem, in qua ipse vel formaliter vel eminenter contineatur, adeo est evidens, ut nullis positivistarum sophismatis ac tergiversationibus obscurari valeat (3). Nec contrarium persuadet experientia. Quod si forte in contrarium deducas naturales

(1) J. S. Mill, *Essays on Religion*, pag. 142 seqq. et pag. 152.

(2) Cf. el. P. Bædder, *Theolog. natural.*, num. 66, 67.

(3) Vide *Ontolog.*, num. 385, pag. 1096.

quasdam evolutiones germinum in viventibus, exemplum non est ad rem; nam in germine continetur jam virtus evolutiva, vel etiam principium vitale (secus cur non evolvitur germen mortuum?), ideoque jam ibi adest aliquo modo perfectio organismi evoluti. Cum potissimum evolutio illa non solum ab intrinseco germine procedat, sed requirat alimentum extrinsecus adveniens; quare evolutionis adæquata causa non est solum germen, sed germen cum alimento et cæteris causis influxu suo concurrentibus. Nam quando multæ causæ influunt in unum effectum, necesse non est, ut hic contineatur in singulis, sed in omnium complexu (1). Atque idem dicendum est de exemplo nebuloſæ primigeniæ, quæ admitti tamquam probabilis hypothesis potest, ut suo loco diximus (2), dummodo creata a Deo sit, et consentaneis virtutibus ac motu prædita; certum enim est, materiam, ex qua mundus factus fuit, infectam esse non posse. Adversarii vero nec experientia nec ratione contrarium probare possunt. Multoque minus probabunt unquam, per evolutionem ex infimi ad superioris ordinis viventia gradum factum esse secundum placita transformismi, quem sub qualibet forma fuisse refutatam alibi reliquimus (3). Ubina ergo sunt in natura exempla, quæ destruant vim principii causalitatis?

Objic. 5.º Argumentum a nobis factum ex *esse* participato mundanorum entium non probat, nisi supponatur res istas de novo factas esse vel incepisse esse. Atqui hoc quamvis concedi possit de effectibus, quos jugiter videmus fieri generatione ac perpetua combinationum ac dissolutionum vicissitudine, non potest tamen probari de ipsis corporibus simplicibus, atque adeo de materia primisque mundi elementis, quæ jure merito supponuntur æterna, ideoque non de novo facta, donec contrarium demonstraretur. Ergo argumentum rem non evincit.

Respondeo, *neg.* Major. Nam principium causalitatis secundum quod *quidquid fit causam habet*, non extenditur solum ad ea, quæ incipiunt esse, cum antea non fuerint, sed etiam

(1) Vide *Ontolog.*, *ibid.* parag. 3) et 7).

(2) Vide *Cosmolog.*, num. 75, pag. 242 seqq.

(3) Vide *Psycholog.*, vol. 1.um, num. 23 seqq. pag. 325 seqq.

eodem modo valet pro omnibus, quæcumque in se non habent rationem sufficientem sui esse, ac propterea existere non possunt, nisi aliunde accipiant existentiam, tametsi ab æterno producta fuissent, ideoque numquam incepissent existere; quia de omnibus illis semper erit verum, quod, quantum est de se, non nunquam extitissent, ideoque non possunt esse nisi ab alio.

§ III.—DEMONSTRATIO EX DIVERSIS PERFECTIONIS GRADIBUS
IN ENTIBUS MUNDANIS EXISTENTIBUS.

29. Hæc est quarta via demonstrandi existentiam divinam a S. Thoma adhibita (1), quam quidem antea Patres usurpaverant, ac nominatim S. Augustinus non uno in loco (2) et S. Anselmus (3). Eadem usus est Richardus a S. Victore (4), et ante cæteros omnes Plato (5), quamvis hic argumentationem suam turpasse dicitur errore formarum separatarum vel quidditatum specificarum per se existentium, quæ ab individuis participentur, quemadmodum alibi retulimus et refutavimus (6). Scholastici vero posteriores non videntur demonstrationem hanc æquo in pretio habuisse, ac duas priores hactenus tractatas; quare plures eam non meminerunt, nec qui meminerunt, omnes satis apte declararunt. Juvat ergo illam hic breviter exponere propter honorem tantis Doctoribus debitum, quamvis fatendum sit lucidiores esse præcedentes demonstrationes.

PROPOSITIO 3.^a Existere Deum persuadent diversi gradus perfectionis, qui mundanis in rebus elucent.

Probatur. Quotiescumque perfectio aliqua in diversis secundum diversos gradus reperitur, oportet, ut illa procedat,

Existere Deum
persuadent
diversi gradus

(1) S. Thom. 1 p. quest. 2; *Contr. Gent.*, libr. 2, cap. 15; *de potent.*, quest. 3, art. 5, etc.

(2) Vide S. August., *De Trinit.*, lib. 8, cap. 3; *de Civit. Dei*, lib. 8, cap. 6; *Enarrat. 2.^a in psalm. 26*, num. 8; *de doctr. christ.*, cap. 7.

(3) *Monolog.*, cap. 1, §. 4.

(4) *De Trinitat.*, lib. 1, cap. 6.

(5) *In Phædone*...

(6) Vide *Log. Major.*, num. 154, 156, pag. 662, 666.

vel participetur in illis ex aliqua causa, quæ illam eminentissimo ac nobilissimo modo possibili imparticipate possideat. Atqui conspicimus res mundanas diversimode participare perfectiones multas, sive particulares potentie, virtutis, pulchritudinis, etc. (nam aliæ sunt aliis sapientiores, virtuosiores, pulchriores etc.), sive etiam generales entis, boni, veri, etc. Ergo oportet agnoscere aliquod ens, quod has perfectiones in rebus diversimode relucentes in summo ac perfecto gradu imparticipate possideat, quod Deum vocamus.

Consequentia patet, tum quia ens hujusmodi procul dubio est ens a se atque aliorum causa, tum quia etiam vulgo concipitur, et intelligitur nomine Dei ens quoddam summum. Minor etiam satis per se innotescit.

Probatur Major. In primis perfectio, quæ reperitur in diversis subjectis secundum diversos gradus, non potest non esse participata et causata. Nam forma, quæ ex sua essentia existit, et non per alterius efficientiam, existit secundum totam suam rationem ac plenitudinem; nam si ex se existit, non est cur ad hunc potius, quam ad illum gradum restringatur, ideoque existere debet, quantum de illa potest existere, siquidem in eo posse existere et actu existere omnino confunduntur. Non ergo potest imminuta vel dimidiata existere. Quod si varii gradus perfectionis et entitatis limitate existentes, causatæ ac participatæ sunt, necesse est agnoscere de facto existentiam alicujus entis, perfectiones illas ac modos entitatis in nobilissimo gradu omnium non solum ex actu existentibus, sed etiam ex possibilibus possidentis, quandoquidem nulla entitas sive actu existens, sive possibilis potest superare causæ suæ perfectionem. Tandem ens in nobilissimo et eminentissimo gradu continens perfectiones et modos entitatis a cæteris entibus participatos, debet illos possidere imparticipate seu a se; tum quia, ut in præcedentibus demonstrationibus probatum est, necesse est in omni serie causarum agnoscere primam aliquam; tum quia ens possidens perfectiones et modos essendi quoscumque per participationem duntaxat, non potest esse omnium nobilissimum et supremum, quandoquidem nobilius et majus est possidere perfectionem a se atque imparticipate, quam participate et ab

perfectionis
in rebus mund.
relucentes.

alio (1). Cum aliquid, inquit S. Thomas, *invenitur a pluribus diversimode participatum, oportet, quod ab eo, in quo perfectissime invenitur, attribuat omnibus illis, in quibus imperfectius invenitur. Nam ea, quæ positive secundum magis et minus dicuntur, hoc habent ex accessu remotiori vel propinquiori ad aliquid unum: si enim unicuique eorum ex seipso illud conveniret, non esset ratio, cur perfectius in uno, quam in alio, inveniretur* (2).

Objectiones
solutæ.

30. **Objic. 1.º** Principium a nobis assumptum in argumentatione patitur multas instantias. Ergo nec verum est, nec argumentatio eidem innixa concludit. Antecedens probatur: α) dantur numeri majores et minores, et nihilominus iidem producti non sunt ab aliquo maximo possibili omnium numero, utpote qui repugnat. β) Dantur corpora magis minusve perfecta, quin tamen ea produci debuerint a maximo omnium corpore. γ) Dantur etiam gradus charitatis et gratiæ majores et minores in diversis hominibus, nec tamen datur gratia vel charitas tam magna, qua nequeat dari major, saltem per absolutam Dei potentiam (3).

Respondeo. *neg. antec. Ad probat. α) neg. parit., tum quia repugnat numerus omnium possibilium maximus (4); tum quia numeri non producuntur in abstracto, sed in concreto, nimirum res in majori minorive numero; res vero, sive sint in magno sive in parvo numero, non important diversum gradum perfectionis et entitatis in rebus ipsis numeratis, sed eundem; quare etiam per se non est necesse ponere causam perfectiorem ad effectus ejusdem perfectionis in magno numero producendos. Tum denique quia argumentatio nostra non evincit, quotiescumque dantur diversæ participationes perfectionis et entitatis, debere dari summum ens possidens perfectionem illam præcise formaliter, ita ut specificè*

(1) Cfr. cl. et Rev. P. Schiffrini (*Theolog. natur.*, num. 391), Kleutgen (*De Deo ipso*, pars 1.^a, lib. 1, quæst. 1, art. 8; *Philosof. antica*, etc., tom. 5, num. 982 seqq.), cl. et R. P. Honthelm (*Theodic.*, num. 255 seqq.), etc.

(2) S. Thom. *De potent.*, quæst. 3, art. 5.

(3) Cfr. apud Valentia, in 1.^{am} part. disp. 1, quæst. 2, punct. 3, *Octavum argumentum*.

(4) Vide *Ontolgo.*, num. 192, pag. 563.

vel univoce conveniat in ea cum entibus eandem participantibus; ac proinde ex vi argumentationis nostræ satis est, ut si adsint plures numeri majores et minores, adsit quoque causa capax producendi possibles omnes numeros, vel majores et majores inter omnes possibles.

Et eodem modo solvi potest probatio β); 1.º quia corpora ex eo solum, quod majora sint vel minora, non habent diversum gradum perfectionis, ideoque non apte obicitur exemplum exinde petitum adversus argumentationem nostram, quæ solum desumitur ex entium varietate secundum perfectionem, nam plurima sunt corpora mole minora majoribus aliis perfectiora. 2.º Ex nostra ergo argumentatione hoc unum licet jure concludere, spectata diversitate corporum, debere esse ens, in quo quidquid perfectionis est, vel esse potest in quibuslibet corporibus, contineatur eminentiori modo; quod profecto non requirit, ut ens hujusmodi sit corpus, sed verum est, licet illud sit spiritus.

Ad probat. γ) eadem esto responsio. Quia gratia et charitas sunt perfectiones quædam particulares et ad unum duntaxat genus restrictæ, ex quo quidem sequitur secundum nostram argumentationem, illas, quia in diverso gradu participantur, esse omnino causatas, et requirere causam, in qua in summo possibili gradu et imparticipate contineantur, non vero causam, quæ præcise sit ejusdem generis particularis ac restricti, ad quod pertinent prædictæ perfectiones. Quid enim vetat esse ens, quod, quamvis formaliter non sit gratia et charitas, qualem a rebus creatis participatam conspicimus, sit majus quiddam, in quo charitas et gratia nobiliori modo reperiantur?

Objic. 2.º Si ex eo, quod adsint res diversi gradus entitatis ac perfectionis, liceret colligere existentiam rei, in qua perfectissime inveniretur illa perfectio atque entitas; dicendum foret hominem quemdam perfectissimum esse ceterorum hominum causam, et animal nobilissimum causam cunctorum aliorum animalium, et ita porro. Quod profecto renovat commentum Platonis, arbitrati existere formas specificas perfectissimas diversarum rerum per se subsistentes, quarum participatione producuntur res cunctæ atque individue.

Respondeo, *neg.* assertum, quia ratio hominis et ratio animalis, et generatim quævis ratio specifica essentiam rei præ se ferens, non participatur diversimode ac secundum magis et minus, sed æque prorsus in omnibus individuis, quibus inest: sic nullus est homo, qui sit proprie magis homo quam alius, nempe melius vel perfectius possidens humanitatem, magis enim minusve perfecti dicuntur homines non ratione humanitatis, sed ratione adjectarum perfectionum. Ideoque dicendum est de ratione animalis, plantæ, etc. Quare falsa est objectionis sequela, et perperam urgetur contra propositam ex S. Thoma demonstrationem. Immo vero ex hac ipsa instantia desumptio confirmatio assertionis loco Majoris propositæ. Cur enim nec humanitas, nec animalitas, nec alia quævis ratio specifica in diversis individuis diversimode participatur, nisi quia individua ista sunt talia per essentiam suam? ex quo sequitur, quod ratio specifica, ubicumque sit, completa et perfecta esse debeat, non vero diversis gradibus participata. Atqui hinc e converso eruitur, quotiescumque formam aliquam aut perfectionem varie participatam invenimus secundum diversos ac limitatos gradus, illam non per essentiam suam existere, sed ab alio productam esse dicendam. Si jam humanitatem animalitatem et reliquas rationes specificas non in suo restricto et particulari genere perfectionis, secundum quod æque in omnibus reperiuntur, consideres, sed generalius, prout sunt modi quidam *essendi*, vel *bonitatis*, vel *perfectiois* (aut etiam *vitæ*, si sermo sit de variis generibus viventium), argumentatio nostra in illis totam suam vim retinet. Certum est enim, et homines et animalia et cætera genera et species rerum, diversum gradum entitatis, bonitatis, perfectionis, vitæ præ se ferre: unde quia *esse* vel entitas, bonitas, perfectio, vita diversimode ac limitate participatur in singulis eorum, in nullo eorum existit esse, nec bonitas, nec perfectio, nec vita per suam essentiam et imparticipata, sed ab alia causa producta. Et sic ex omnibus istis diversissimis rivulis ac participationibus *esse*, bonitatis, etc., concluditur existentia entis, in quo imparticipate et a se ac nobilissimo modo reperitur *esse*, bonitas, etc., quæ ad reliqua derivari queat.

31. Omitto aliud argumentum, quod *ideologicum* nonnulli vocant, et familiarissimum fuit S. Augustino (1), ex fundamento veritatis et possibilitatis æterno, necessario, immutabili desumptum. Nam omnia enantiabilia analytica, essentialia terminorum relationes præ se ferentia, sunt necessario, immutabiliter et æterne vera, etiamsi termini eorum realiter non existant, ut v. g. *homo est animal rationale; duo et tria sunt quinque*, etc. Cum ergo horum veritas non pendeat ab intellectu nostro, nec ab ipsa realitate objectorum, pendere debet ab aliquo ente reali, quod fons sit omnis veritatis et possibilitatis, et nomine Dei designatur. Verum quia nec tanta fulget evidentiâ istud argumentum, nec mora nobis suppetit omnia minutatim persequendi, lectorem mittimus ad auctores, qui fusius illud pertractarunt (2).

*Ideologicum
argumentum*

ARTICULUS II

Probatur existentia Dei argumentis physicis.

32. Argumenta, quæ jam allaturi sumus, vocantur *physica*, quia versantur in materia Philosophiæ naturalis, quæ a veteribus *Physicæ* nomine nuncupatur: eademque appellari recte possunt cosmologica et psychologica, prout petantur ex materia propria *Cosmologiæ* ac *Psychologiæ*, quas partes esse naturalis *Philosophiæ* vel *Physicæ* veterum docuimus in *Logica* Majori.

(1) Vide S. August., *Confession.*, lib. 7, cap. 17; *de Trinitat.*, lib. 12, cap. 2; *de vera relig.*, cap. 20, seqq.; *de liber. arbitr.*, lib. 2, cap. 12; *Solitog.*, lib. 1, cap. 8, num. 15; *de Civit. Dei*, lib. 8, cap. 6, etc.

(2) Liberatore (*Theolog. natur.*, num. 9, *Denique existentia Dei.*), cl. Van der Aa (*Theolog. natur.*, propos. 10), cl. Hontheim (*Theodic.*, num. 216), Boëdder (*Theolog. natur.*, num. 77 seqq.). Cf. cl. P. Sanctus Schiffini (*Disp. Metaphys. special.*, vol. 2, num. 402). Videatur etiam cl. P. Lohousee, qui argumentum hoc non reputat efficax ad rem evincendam (*Theolog. natur.*, num. 101 seqq.).